

Visjónirnar aftur í føroyskan politikk!

“Mamma, hví eru Føroyar ikki sjálvstøðugt land?” – hetta er ein spurningur, ið eg fái aftur og aftur, og má ferð eftir ferð vísa á, at føroyingar hava valt at gerast sjálvstøðugt land – í 1946 – men at hesin viljin enn ikki er framdur í verki.

Hóast hetta svar, so eru børnini enn líka spyrjandi. Og tað eri eg eisini.

Tí hvat er meira náttúrligt enn at vilja liva í einum landi, ið vit sjálvi ráða í og yvir?

Tey sum upprunaliga eru komin til okkara vakra land eru fólk, ið hava leitað eftir frælsi. Frælsi til sjálvi at ráða yvir egnum landi og egnum lívi.

Hetta er eisini ein drívmegi í okkum øllum. Tey, ið kunnu, vilja velja sjálvi at taka avgerðir, heldur enn at lata onnur taka tær fyri ein.

Og tað er altíð onkur, ið tekur avgerðir.

- Um ikki tú, so onkur annar tína vegna.
- Um ikki Løgtingið og landsstýrið, so okkurt annað parlament og onnur stjórn, okkara vegna.
- Og um ikki vit sum land, so okkurt annað land okkara vegna.

Valið er tí einfalt.

Vilja vit sjálvi ráða í og yvir egnum landi, ella vilja vit at onnur ráða?

Og tað eru nógv, ið fegin vilja ráða yvir okkum, tí ...

Vit hava eitt tað ríkasta landið í heiminum

Eru 49.000 fólk við einum sjóðki, ið er heilar 275.000 kvadrat kilometrar.

Eitt ovurstórt øki, ið eisini liggur sera væl fyri strategiskt – í mun til tilfeingi í havinum, føði, ferðslu, trygd, vitan um havið og umhvørvisbroytingar, ferðavinnu o.m.a.

Eru hartil partar av Norðurlondum, ið eru tey, ið standa seg best í alheims høpi.

Samstundis liva vit í eini tíð, har tað helst ongantíð áður hevur verið so lætt fyri smáar tjóðir at klára seg í altjóða samfelagnum. Hetta bera m.a. nógvu smátjóðirnara kring heimin boð um.

Jú, vit eru sanniliga rík – í allar mátar.

Vilja vit ikki sjálvi ráða í og yvir hesum landi, ella vilja vit at onnur ráða?

Sjálvandi kunnu vit gera tað betri!

Vit eru millum ríkastu tjóðir í heiminum. Pr. íbúgva helst tað ríkasta landið í heiminum, um vit bert

gagnnýttu okkara tilfeingi til fulnar.

Bara fiskiríkidømið er so stórt, at talan um eini 10-12 tons árliga fyri hvørt einasta fólk í Føroyum. Hetta er upp í 1.000 kilo fyri hvørt fólk um mánaðin. Hartil kemur alilaksurin og alt annað tilfeingi okkara. Mest týðandi av øllum eitt vitandi fólk við nógvum førleikum.

Smátt er gott

Okkara stóra ríkidømi er enntá veruleiki uttan, at vit hava gagnnýtt okkara menningarmøguleikar. Og vit hava ovstórar menningarmøguleikar. Eitt nú fyri nýskipanum av okkara fiskivinnu, miðfyrising, almannaverki, heilsuverki, skúlavarki o.s.fr. Nýskipanir, ið kunnu tryggja, at vit fáa sum mest og best vælferð, virðisskapan og trivna sum møguligt fyri alt fólk.

Hartil eru vit als ikki byrjað at gagnnýta ovurstóra fyrimunin, ið vit hava við, at “smátt er gott”. Vit eiga og skulu vísa í verki, at vit kunnu ganga á odda tá umræður støðugt at skipa eitt vælferðarsamfelag soleiðis, at sum mest og best vælferð fæst fyri hvørja krónu. Vit hava allar møguleikar at ganga á odda á hesum øki, um vit bert vilja og velja at so skal vera. Vit skulu seta okkum sum mál at vera undangonguland og fyrimynd tá umræður skipan av vælferðarskipanum. Um vit við 49.000 fólkum ikki kunnu skjótt og lætt gera tillagingar, og skipa samfelagið fyrimyndarliga – hvør skal so? Eitt land við fleiri mió. fólkum? Hetta eigur at vera munandi truplari at tillaga og broyta, enn hjá okkum.

Ríkar vinnuligar menningarmøguleikar

Vinnuliga liggja eisini ovurstórir møguleikar fyri menning.

Bara størri virðisøking innan fiskivinnuna – saman við fleiri og betri handilssáttmálum – kann geva nýggj milliárdavirðir.

Hartil liggur stórir menningarmøguleiki í ferðavinnuni, ið kann gerast ein nýggj høvuðsvinna. Í Íslandi hevur ferðavinnan enntá yvirhálað fiskivinnuna. Ferðavinnan kann fara at gerast týðandi grundarlag undir fólkavøkstri í Føroyum, við at skapa nýggj, spennandi arbeiðspláss kring allar Føroyar, marknaðarføra Føroyar sum land, og viðvirka til munandi bíligari ferðakostnað millum Føroyar og útlandið, so hvørt talið av ferðandi økist. Til fyrimuns fyri fólk og vinnu okkara. Eisini hava vit møguleikar viðvíkjandi øllum, ið hevur við aling – eitt nú á opnum havi og tá umræður tara – at gera.

Umframt hetta eru Føroyar sum undangonguland innan maritimar útbúgvingar og talgilding av samfelagnum, upplagd mál at seta sær.

So tað er bara at koma í gongd.

Menningarmøguleikarnir eru ovurstórir.

Vilja vit ikki sjálvi ráða í og yvir hesum landi, ella vilja vit lata onnur ráða?

Søguliga góðar fyritleykir

Hyggja vit at støðuni í dag, so er nógv viðrák í samfelagnum.

- Rentan er søguliga lág, kann helst ikki koma longur niður.

- Oljuprísirnir eru minkaðir ógvusliga, og hava verið sera lágir í mun til undanfarin ár.
- Alivinnan hevur staðið seg søguliga væl. Omanfyri millard í yvirskoti í føroysku alivinnuni. Altjóða prísirnir á alilaksi hava eisini verið søguliga høgir. Prísvøksturur í 2013 var enntá so stórur, at av búskaparvøkstrinum í Føroyum í 2013 á heili 7,5% metir Búskaparráðið, at helvtin av hesum kom bert frá hækkaðum laksaprísum.
- Og so er tað uppisjóvarvinnan, ið hevur fingið atgongd til søguliga stórar nøgdir av markeli og sild, eins og svartkjafturin eisini er vaksin í nøgd. Samlað sæð er veiðuvirðið økt um 1 mia. kr. seinnu árin, og samlaða virðið økt enn meira, alt eftir hvussu nógv vøran verður virðisøkt.
- Hartil er arbeiðsloysið bert góð 3%, ið er nærur so lítið sum tað kann gerast.

Vit eiga tí sum land at vera meira enn væl brynjað til at standa á egnum beinum, og taka stigið og gerast sjálvstøðugt land í hesum døgum.

Men “something is rotten in the state of Faroe Islands”, tí landskassin hevur tað alt annað enn gott – hóast søguligu góðu umstøðurnar.

Alsamt størri virðir á alsamt færri hondum

Hetta er kki vegna manglandi virðir í samfelagnum. Tvørturímóti. Hetta er *hóast* sera stór virðir í landinum.

Bara í hesum valskeiðnum, er BTÚ vaksin við 2,4 mia. kr. Helst ongantíð áður hevur ein samgonga havt so góðar fyritleykir at venda halli til yvirskot sum nú, men veruleikin vísir, at samgongan hevur ført ein grundleggjandi skeivan fíggar- og búskaparpolitikk seinastu árin.

Úrslitið er eisini, at landið – hóast søguligu góðu fyritleykirnar – í 2014 hevði eitt hall á 230 mió. kr.

Veruliga hallið í 2014 nærur 500 mió.

Hetta er enntá íroknað umleið 260 mió. kr. frá forskattaðum pensjónum. Peningur, ið kemur at mangla í seinni, tá pensjónistar ikki skulu rinda skatt, samstundis sum hesir gerast munandi fleiri í tali.

Tí er sjálvt talið 230 mió. kr. í halli í 2014 í veruleikanum eitt sminkað tal. Tí forskattaðu pensjónirnar eru ikki nýggjar inntøkur, bert eitt lán frá framtíðini. Búskaparráðið vísir í seinastu frágreiðing síni eisini á, at “ein slík fígging av einum skattalætta er eftir ráðsins fatan tað sama sum ongin fígging”. Skal úrslitið í 2014 samanberast við úrslitið í 2011, áðrenn henda samgongan tók við, og áðrenn farið varð undir at nýta framtíðar pensjónsskattainntøkur, er hallið í 2014 í veruleikanum: 230 mió. + 260 framfluttum pensjónsskatti = nærur 500 mió. kr.

Hetta ber boð um álvarsligar trupulleikar við førda fíggar- og búskaparpolitikkinum.

1. Latið okkum hyggja at eini mynd – hall landskassans við og uttan forskatting av pensjónum:

2. Latið okkum hyggja at eini mynd – samlaða hall landskassans og vøkstur í framleiðsluvirði í valskeiðnum.

Alsamt færri eiga alsamt meira

Orsökkin til skeivu gongdina er m.a. at finna í, at vøksturin í virðum landsins seinnu árinu eru komin kapitalárunum í nógv størri mun til gagns, enn fólkinum og løntakarunum. Hetta vísa greiningar frá Búskaparráðnum.

Landsins virðir savnast á alsamt færri hondum – og koma ikki øllum fólkinum til góðar.

Vit síggja at heilt fá vinnusamtøk savna í hesum døgum alsamt størri part av landsins virðum og vinnufyrirøkum undir sær – og á hinari síðuni tíverri eitt stórt tal av fólki undir fátækramarkinum, eitt nú støku mammurnar, ið sendingin í KVF lýsti so væl hósdeginn. Ein fullkomiliga óneyðug støða fyri eitt so ríkt land sum Føroyar.

Men orsökkin skal finnast í førða politikkinum.

Meðan samgongan hevur latið skattalættar til tey við høgum inntøkum upp í 7.000 kr. um mánaðin, so hava stakar mammur við lágari løn fingið eina pensjónsskattahækking. Sum eitt lítið plástur á sárið – og eftir at hava felt uppskotið frá andstøðuni fleiri ferðir – kom samgongan nú við hækking av ískoyti til stakar upphaldarar. Men talan bleiv bert um 9 kr. pr. dag pr. barn eyka. Hinumegin fingur stjórar við høgari løn 7.000 kr. um mánaðin í skattalætta.

Og hvussu bleiv forrestin við skattalættanum til lægrilønt, sum samgongan hevur tosað um, nei nú verður sagt, at ráð ikki eru til at lata skattalætta til láglønt. Tey fingur bert eina pensjónsskattarokning fyri at rinda fyri flatskattalættan til tey við hægri inntøkunum. Tillukku við tí!

Førði politikkurin inniber, at ójavnin økist og virðir, avgerðir og váði savnast á alsamt færri hondum. Hetta er ein grundleggjandi skeiv kós – og ger samstundis okkara samfelag sera sárært.

Vit skulu og mugu megna at skapa eitt trygt samfelag, har vit fáa øll við.

Og tað ber væl til!

Síðan 1998 er framleiðsla okkara, BTÚ, farin úr 7,4 mia. kr. upp í 15,7 mia. kr. Ein vøstur á 8,3 mia. kr. (leypanði prísir). Okkara BTÚ var í 2014 komin upp á heilar 314.000 kr. pr. íbúgva. Hetta er eitt nú meira enn Ísland, sum í 2014 lá á 294.000 kr. pr. íbúgva.

Ríkidømið er sosatt ovurstórt. Og hetta er enntá uttan at vit hava gagnnýtt allar teir menningarmøguleikar – sum áður nevndir – eitt nú innan velferðarskipanir, vinnuna og sum land í altjóða samfelagnum. Tí størsti ónýtti menningarmøguleikin liggur í, at skipa Føroyar sum sjálvstøðugt land og allar tær dyr, ið lata seg upp til handsilssáttmálar, samstarv og menning við hesum.

Vit mugu fáa visjónir inn aftur í føroyskan politikk, og fremja hesar í verki.

Samgongan misnýtt seinastu 4 árinu

Samgongan hevur tíverri í alt ov stóran mun spilt 4 ár av gyltum møguleikum. Hevur í staðin:

- Flutt søguliga stór virðir frá øllum til hægri inntøkurnar. Úrslitið er størri ójavnvág og fleiri undir fátækramarkinum í Føroyum.
- Latið enn størri virðir í vinnuni til tey, ið longu høvdu stór virðir.
- Sett í verk avlurtingarpakkar og undantakslóggávu.
- Framt blokkhækking, heldur enn at gera búskapin meira sjálvbjargnan.
- Og avtikið Landsbanka Føroya, heldur enn at styrkja henda.
- Ætla nú at flyta vald frá Løgtinginum til danskan ráðharra og ES.

Hetta kann bara gerast betur

– og hetta kunnu vit gera so ómetaliga nógv betur.

Og tað byrjar við visjónini um, at skipa Føroyar sum sjálvstøðugt land, tí tá vit velja at taka ábyrgd a egnum landi og fólki, merkir hetta eisini at taka ábyrgd av øllum lutum í okkara landi og av øllum fólkinum.

Og hetta kann vónandi longu byrja um heilt stutta tíð – tí í seinasta lagi um góðar 6 mánaðar verður løgtingsval.

Og hetta kunnu vit vinna – tí vit hava visjónirnar, vit hava politikkin og vit hava í Tjóðveldi fólk kring allar Føroyar, ið vilja, kunnu og megna at fremja hesi í verki.

Og um vit framhaldandi fáa nógv fólk, kring allar Føroyar, at bjóða seg fram at stuðla og stilla upp fyri Tjóðveldi – saman við virknum økisfeløgum – ja, so ber væl til at vinna valið.

Latið okkum fáa visjónirnar aftur í føroyskan politikk.

Latið okkum fara frá víðgongdum høgra- og sambandspolitikki til tjóðveldispolitikk.

Og latið okkum fáa Tjóðveldi aftur í landsins stjórn!

P.S.

Tykist sum politisk sólarmyrking – men mitt í hesum er eitt politiskt sólarris – og tað er Unga Tjóðveldið. Og hesi hava verið neistin í tjóðveldisrørsluni í mong ár eftir hondini. Nú í ár 50 ár !

Hjartaliga tillukku – eitt er víst, og tað er, at tað fara ikki at ganga 50 ár afturat til Unga Tjóðveldi kann virka í einum frælsu Føroyum.